

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Роман Вернидуб
Київ

Забезпечення європейських стандартів якості вищої освіти розглядається в контексті розбудови системи забезпечення її якості шляхом посилення наукової складової навчального процесу та впровадження інноваційних технологій. Пропонуються напрями реалізації стандарту, які сприятимуть ефективному функціонуванню системи забезпечення якості вищої освіти.

Ключові слова: освіта, якість освіти, міжнародний стандарт якості освіти, інновації в освіті.

Для забезпечення якості вищої освіти необхідне створення комплексної системи нормативної документації регулювання освітньої діяльності вищого навчального закладу, яка включає традиційні підходи, що склалися в національних університетах, використовує прогресивний досвід зарубіжних освітніх систем та спирається на розроблені Європейською Асоціацією з гарантування якості у вищій освіті стандарти забезпечення якості вищої освіти.

Відповідно до рекомендацій Європейської Асоціації з гарантування якості у вищій освіті ENQA для забезпечення інституційного рівня гарантування якості [2], вищі навчальні заклади для внутрішнього забезпечення якості розгортають діяльність, зміст якої визначається відповідною складовою стандарту (див. таблицю):

Складова стандарту	Зміст діяльності по забезпеченню виконання стандарту
1. Політика закладу і процедури забезпечення якості	Визначити стратегію, політику і процедури постійного підвищення якості освіти та забезпечити офіційний статус
2. Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм і дипломів	Розробити та офіційно затвердити механізми періодичного перегляду, моніторингу та вдосконалення своїх навчальних програм.
3. Оцінювання студентів	Розробити, офіційно затвердити та реалізовувати систему оцінки знань, яка включає загальновідомі критерії, правила і процедури об'єктивності
4. Забезпечення якості викладацького складу	Визначити процедури і критерії, які б засвідчували відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень викладачів
5. Навчальні ресурси та підтримка студентів	Достатня забезпеченість навчально-лабораторним обладнанням і навчально-методичними матеріалами, лабораторними і навчальними приміщеннями, які відповідають програмним вимогам викладання.
6. Інформаційні системи	Розробка, запровадження та використання інформаційних систем збору, аналізу і використання об'єктивної інформації для ефективного управління навчальними програмами
7. Публічність інформації.	Публікація найновішої та об'єктивної інформації про навчальні програми, умови отримання академічних ступенів, системи оцінювання та атестації

Спираючись на складові першого стандарту щодо внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах можна запропонувати наступні етапи розбудови внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

1. Політика закладу і процедури забезпечення якості.

Стандарт: Визначити стратегію, політику і процедури постійного підвищення якості освіти та забезпечити офіційний статус і широку публічність інформації.

Забезпечення виконання стандарту:

Для визначення політики вищого навчального закладу щодо забезпечення якості, університет розробляє базовий документ – програмну заяву, яка включає:

- характеристику стану освітньої та науково-дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників, відбиває рівень взаємодії викладання і досліджень в університеті;

- стратегічні напрямки діяльності навчального закладу в забезпеченні відповідності підготовки до стандартів вищої освіти та європейських стандартів внутрішнього забезпечення якості навчання;

- опис організаційних принципів та структури системи забезпечення якості на інституційному рівні;

- визначає рівні відповідальності кафедр, факультетів, інститутів та інших структурних підрозділів та відповідних керівників та осіб за реалізацію процедур забезпечення якості;

- опис процедур залучення студентів до забезпечення якості;

- напрямки та способи реалізації політики, механізми її моніторингу, перегляду та вдосконалення системи забезпечення.

Створення і офіційне визначення політики і процедур забезпечення якості визначають шляхи і практичні засоби, які використовуються для досягнення високої ефективності функціонування системи забезпечення якості та сприяють визнанню з боку громадськості права університету на автономію.

2. Затвердження, моніторинг та періодичний перегляд навчальних програм і дипломів.

Стандарт: Розробити та офіційно затвердити механізми періодичного перегляду, моніторингу та вдосконалення своїх навчальних програм.

Забезпечення виконання стандарту:

Для забезпечення прозорості і привабливості навчальних програм, підтримання їхньої актуальності та попиту на них передбачається створення механізмів, які включають:

- порядок розробки і формулювання очікуваних цілей і результатів навчання;

- офіційно затверджені рекомендації та нормативні вимоги щодо створення освітньо-професійних програм, навчальних планів і навчальних програм дисциплін;

- визначені вимоги та характеристики диференціації програм підготовки за формами навчання (денна, заочна, вечірня, дистанційне навчання) та за типами вищої освіти (академічна, професійна);

- порядок внутрішньої експертизи, оцінки та затвердження програм, навчальних планів і навчальних програм дисциплін;

- умови реалізації освітньо-професійних програм підготовки, їхня забезпеченість відповідними навчальними ресурсами;

- аналіз ефективності реалізації навчальних програм, моніторинг успішності та досягнень студентів;

- розробку процедур регулярного періодичного перегляду програм за участю працеводців, студентів та інших зацікавлених сторін.

3. Оцінювання студентів.

Стандарт: Розробити, офіційно затвердити та реалізовувати систему оцінювання знань, яка включає загальновідомі критерії, правила і процедури об'єктивності визначення результатів навчання.

Забезпечення виконання стандарту:

Система оцінювання навчальних досягнень студентів має передбачати процедури:

- встановлення відповідності досягнутих запланованих навчальних результатів передбачуваним цілям і результатам навчальної програми;

- забезпечення проведення різнорівневих діагностичних заходів на етапах поточного та підсумкового контролю;

- визначення однозначних, чітких й широкодоступних критеріїв оцінювання і екзаменаційних правил для всіх випадків контролю і атестації;

- залучення викладачів та інших фахівців освітніх вимірювань, які здатні проводити оцінювання з врахуванням досягнення вимог майбутньої кваліфікації;

- забезпечення об'єктивності і незалежності лише від одного екзаменатора результатів оцінювання;

- встановлення чітких правил врегулювання випадків відсутності студента через поважні обставини;
- забезпечення адміністративного нагляду і перевірок дотримання встановлених вищим навчальним закладом процедур оцінювання.

Важливою умовою функціонування системи оцінювання навчальних досягнень є реалізації чіткого механізму інформування студентів про стратегію оцінювання, яка впроваджена в університеті та її конкретне застосування щодо їхньої навчальної програми, а також оприлюднення критеріїв оцінювання успішності з даної навчальної дисципліни.

4. Забезпечення якості викладацького складу.

Стандарт: Визначити процедури і критерії, які б засвідчували відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень викладачів.

Забезпечення виконання стандарту:

Якість освітніх послуг, ефективність навчальних програм в першу чергу визначаються якісним складом викладачів та умовами в яких вони можуть ефективно передавати студентам свої знання, досвід і розуміння предмету в різних ситуаціях навчання. Вищий навчальний заклад має запровадити систему кадрового забезпечення, яка передбачає:

- офіційно визначені процедури відбору та призначення на посаду нових викладачів відповідно до їхнього рівня професійної компетенції;
- розроблені засоби оцінки якості навчальної діяльності професорсько-викладацького складу, та умови доступу викладачів до інформації про оцінку їхньої роботи;
- реалізацію механізму підвищення кваліфікації і вдосконалення фахової майстерності, який включає умови стимулювання і визнання професійних досягнень;
- передбачати умови професійного вдосконалення до необхідного рівня для слабких викладачів, та встановлені механізми звільнення з викладацьких посад осіб, що виявляють професійну нездатність.

5. Навчальні ресурси та підтримка студентів.

Стандарт: Достатня забезпеченість навчально-лабораторним обладнанням і навчально-методичними матеріалами, лабораторними і навчальними приміщеннями, які відповідають програмним вимогам викладання.

Забезпечення виконання стандарту:

Для успішного виконання навчальних програм студенти мають забезпечуватися крім високого рівня викладання ще й іншими ресурсами, які допомагають їхньому навчанню. До цих ресурсів потрібно віднести бібліотеки, навчальні й лабораторні приміщення, навчальне обладнання і методичні матеріалами, комп'ютери і програмне забезпечення, а також допомогу різного роду служб і консультантів.

Вищі навчальні заклади повинні постійно реагувати на відгуки студентів, відслідковувати, переглядати і вдосконалювати ефективність роботи служб підтримки, доступних для студентів.

6. Інформаційні системи.

Стандарт: Розробка, запровадження та використання інформаційних систем збору, аналізу і використання об'єктивної інформації для ефективного управління навчальними програмами.

Забезпечення виконання стандарту:

Вищий навчальний заклад для ефективного забезпечення якості має здійснювати постійний самоаналіз, для чого йому необхідні засоби збору й аналізу інформації про свою власну діяльність.

Знаряддям забезпечення об'єктивної сторони такого самоаналізу послуговує інформаційна система конкретного навчального закладу, яка забезпечує моніторинг якості, оперативний облік процесів і ресурсів, достовірну архівацію даних про стан навчальних (кадрових, навчально-методичних, інформаційно-бібліотечних, матеріальних тощо) ресурсів, аналітичну обробку, оперативний пошук, передачу і необхідне представлення відповідної інформації.

До переліку основних складових такої інформаційної системи щонайменше мають входити модулі, що відображатимуть:

- характеристики контингенту студентського складу;

- результати моніторингу досягнень студентів та показники їхньої успішності;
- структуру навчальних програм та їх ресурсного забезпечення;
- механізми оцінювання студентами якості діючих навчальних програм;
- ефективність роботи професорсько-викладацького складу;
- загальні характеристики та основні показники діяльності вищого навчального закладу та порівняння з показниками інших однопрофільних закладів;
- інформацію про місце навчального закладу серед інших університетів з посиленнями на результати вітчизняних, європейських та світових рейтингів.

Системний облік і аналіз ресурсів має стати ефективним інструментом в руках керівництва вищого навчального закладу для забезпечення та поліпшення якості освітньої діяльності закладу.

7. Публічність інформації.

Стандарт: Публікація найновішої та об'єктивної інформації про навчальні програми, умови отримання академічних ступенів, системи оцінювання та атестації.

Забезпечення виконання стандарту:

Вищий навчальний заклад має забезпечувати прозорість своєї освітньої діяльності, надавати інформацію про пропонувані програми і присвоювані кваліфікації, очікувані результати навчання, оприлюднювати процедури викладання, навчання і оцінювання знань та повідомляти про інші навчальні можливості, які доступні студентам. Навчальний заклад повинен відповідально забезпечувати точність, неупередженість, об'єктивність і широку доступність пропонованої інформації [1].

Отже, розбудова системи забезпечення якості вищої освіти на інституційному рівні може спиратися на європейські стандарти внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах для досягнення високої ефективності функціонування університету, його визнання з боку громадськості та підвищення статусу університету на міжнародному рівні. Реалізація представлених напрямів забезпечення виконання стандарту через розробку і впровадження відповідних положень, інформаційних і методичних систем, нормативних документів і рекомендацій реально наповнить представлену теоретичну модель і сприятиме ефективному функціонуванню системи забезпечення якості.

Література:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Ukrainian.pdf>

2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf

Обеспечение европейских стандартов качества высшего образования рассматривается в контексте развития системы обеспечения ее качества путем усиления научной составляющей учебного процесса и внедрения инновационных технологий. Предлагаются направления реализации стандарта, которые будут способствовать эффективному функционированию системы обеспечения качества высшего образования.

Ключевые слова: образование, качество образования, международный стандарт качества образования, инновации в образовании.